

Catolici și ortodocși în Moldova: aspecte ideologice și sociale în sate mixte confesional

Stelu Șerban

Institutul de Studii Sud-Est Europene

În articolul de față propun examinarea relațiilor interconfesionale între romano-catolicii și ortodocșii din două sate ale județului Bacău. Analiza nu este una care epuizează subiectul, ci se focalizează pe aspectele matrimoniale. Ipoteza pe care încerc să o testez este aceea că populația romano-catolică din Moldova își extrage coeziunea de grup în primul rând din apartenența confesională.

Subiectul catolicilor din Moldova („ceangăii”) este impregnat de conotații ideologice, lucru pe care îl pun în lumină în prima parte a articolului. Prezentarea stadiului actual al literaturii pe acest subiect și un scurt raport de teren cu privire la contactul cu satele studiate sunt cele două dimensiuni abordate aici. În continuare, în a doua parte, prezint exogamiile la nivel de grup confesional, respectiv sat, precum și extensiunea ariilor exogamice. În partea finală interpretez datele prezentate mai sus prin prisma ansamblului de reguli locale care orientează căsătoriile mixte fie în interiorul satelor, fie în afara lor.

Introducere

Existența populației de credință romano-catolică din Moldova este atestată încă din perioada medievală (Pozsny, 2002, 9-15). Din această perspectivă, studiul ei poate fi plasat în aria de cercetare a istoriei sociale. De altfel, în lucrări de acest gen autorii trec în revistă subiectul (Mihordea, 1966, 140 și urm.; Giurescu, 1967, 52 și urm.). În termenii actuali, tema a fost pusă ceva mai recent. Denumirea de „ceangău”, în calitatea ei de etnonim al romano-catolicilor din Moldova, se găsește menționată întâia oară în notele de călătorie datând din 1780 ale unui misionar catolic din Harghita care a cutreierat Moldova

(Stan, Weber, 1998, 14). Misionarul respectiv reținea atunci bilingvismul populației catolice din Moldova, ca și specializarea lor în păstorit (Zöld, 1783, 96-97).

Până în jurul anilor 1900, referirile la catolicii moldoveni sunt circumstanțiale. De la această dată însă, ei încep să atragă atenția cercetătorilor, care se apleacă asupra temei intrigați de particularitățile lingvistice, istorice și etnografice¹. Într-o manieră de abordare relativ asemănătoare, căreia i s-a adăugat și o tentă ideologică pronunțată, subiectul a fost intens reluat în deceniile patru și cinci ale secolului trecut. Unirea Transilvaniei cu România în 1919, pe de o parte, trecerea părții de nord a provinciei în limitele statului ungar la 1940, pe de

altă parte, au afectat percepția temei catolicilor din Moldova. Astfel că, în unele lucrări, autori maghiari și români (de pildă, Lászlo Mikecs, respectiv Petre Râmneanțu) își propuneau atunci să argumenteze originea etnică maghiară, respectiv română a populației catolice din Moldova.

Și după 1990, această temă s-a transformat în subiect de dispute politice. Ne vom referi mai jos la mizele acestora. Există totuși unele cercetări care încearcă să fie neutre din punct de vedere ideologic și să se bazeze, înainte de toate, pe date actuale, fie de natură sociologică, fie etnografică. În perspectiva lor, populația catolică din Moldova se află într-un proces de modernizare socială accelerată, orientată de integrarea și adaptarea în cadrul societății locale.

Modul în care abordez subiectul propus necesită o plasare, fie și aproximativă, în contextul evenimentelor imediate. Nu intenționez să construiesc un punct de vedere polemic față de lucrări anterioare, ci să prezint argumentele la o distanță egală față de punctele de vedere adverse, de multe ori radical inamice, exprimate până acum în legătură cu problema catolicilor din Moldova. Ipoteza față de care îmi elaborez argumentele este că populația romano-catolică din Moldova prezintă o solidaritate de grup, bazată în primul rând pe apartenența confesională.

Datele prezentate în continuare provin dintr-o cercetare de teren desfășurată în martie-iunie 2002, în câteva sate cu populație mixtă, catolici și ortodocși, din județul Bacău². După o primă parte, unde mă refer la rezistențele subiectului studiat, aduc în discuție statistica alianțelor matrimoniale ale grupurilor confesionale catolic și ortodox din satele Oituz și Frumoasa pe intervalul anilor 1920-2000. Interpretarea datelor se inspiră din conținutul calitativ al cercetării, în special în partea finală a lucrării, în care prezint problema căsătoriilor interconfesionale.

Trebuie să spun că perspectiva articolului de față diferă de lucrările publicate până acum pe această temă³. Evident că nu am omis aceste lucrări. Am făcut, de altfel, mai sus o prezentare generală a stadiului abordării temei⁴. Pun un asemenea accent mai întâi de toate întrucât am constatat că unele dintre lucrările scrise până în prezent – ori, cel puțin, tezele susținute în ele – sunt cunoscute de populația mai mult sau mai puțin cultă a satelor în care am desfășurat cercetarea. Mai mult, la nivelul activismului civic și politic, tezele respective sunt aduse ca bază a acțiunilor Asociației Ceangăilor Maghiari din Moldova, ale Asociației „Dumitru Mărtinaș” ori ale altor organizații atât politic-culturale, cât și vocaționale (filialele Asociației Familiile Kolping, de pildă) și care se bucură de aderența populației locale.

Problema „ceangăilor” este, în plus, și un eveniment media, creat așadar după regulile și cu neajunsurile acestui tip de discurs⁵. Materialele lui sunt imediat asimilate de un receptor, lumea rurală, extrem de sensibil la canalele media, de cele mai multe ori la TV. Împreună cu activitățile asociațiilor civice de genul celor menționate mai sus, discursul mediatic le creează locuitorilor din satele cu catolici condițiile de a accepta, respinge ori, cel puțin, considera datele și actorii implicați.

Nu este astfel de mirare că cercetarea de teren a întâmpinat din capul locului rezistențe puternice. În aceste circumstanțe, regula este că „subiectul (cercetării) are întotdeauna dreptate”. Însă pentru vizionarea în adâncime a problemei „ceangăilor” din Moldova și înainte de a emite anumite concluzii, comentarea cel puțin sumară a circumstanțelor cercetării de teren este, cred, esențială. Dincolo deci de literatura mai mult sau mai puțin academică acumulată în jurul acestui subiect și de conotațiile politice și mediactice recente, care a fost contextul imediat al cercetării de teren?

Conotații ideologice⁶

O reacție de extremă respingere, comparativ cea mai intensă în cele două sate, a manifestat preotul catolic din Oituz⁷. Din discuția de aproape o oră s-a vădit că suspiciunile legate de subiectul cercetării au fost generate de decizia organizatorilor recensământului din 2002 de a introduce în chestionar termenul *ceangău*⁸. Nu a fost însă obținut acordul instanțelor implicate, în primul rând ierarhia catolică din Iași. Preotul nutrea, de aceea, convingerea că există o înțelegere în cadrul actualei coaliții de guvernare prin care la recensământ catolicii (romano- și greco-) să fie excluși din categoria naționalității de român, astfel ca majoritatea românească să fie 100% ortodoxă.

Mai relaxate au fost discuțiile cu cei doi preoți ortodocși din Oituz. A frapat totuși un sentiment de minoritate. Cel mai tânăr dintre ei a pus accentul pe istoria locală, existența separată a celor două comunități confesionale (teritorii rezidențiale diferite, biserici diferite și o „istorie” diferită din punctul de vedere al contextului evenimential). Un interes special a arătat și față de orientarea politicii locale. În sat nu contează partidul politic, ci apartenența confesională. Astfel, dacă un ortodox va candida pentru funcția de primar, el nu va fi niciodată ales, pentru că votul este confesional, iar catolicii majoritari vor vota doar un catolic. Nu mai puțin importantă a fost relația acțiunii a doi misionari anglicani de ridicare a unei grădinițe pentru copiii sateilor din zonă. Deși a respins, ca și preotul catolic, prozelitismul „advenștilor”⁹, a criticat atitudinea unor notabilități locale care ar fi ridicat „niște babe din sat” împotriva acestei acțiuni. Astfel, misionarii și-au mutat locul într-un sat vecin, Hârja. Interesul său a mers chiar până la a cere de pe Internet informații despre fundația acestor misionari.

Primarul comunei a oferit, prin poziția sa față de tema cercetării, cel mai „politizat”

angajament. Ca personalitate, extrem de energic, prezent în primărie de dimineața și rămânând aici până după ora 15, are însă un temperament care face ca în relațiile cu subordonații din primărie să fie temut. Pe acest motiv, dar și pe baza anumitor acuze de imoralitate și oportunism, poziția îi este puternic contestată. Se dovedește în schimb eficient în rezolvarea diferitelor probleme. Autoritatea sa este recunoscută de preoții principalelor confesiuni, precum și de liderii comunității adventiste.

Din capul locului, el a afirmat că nu sunt „probleme” interconfesionale. A admis totuși că în trecut au fost asemenea probleme. El a venit la conducerea primăriei de șase ani¹⁰, deci poate răspunde doar de această perioadă. Se pare că în persoana primarului, mai precis în autoritatea politică pe care o reprezintă, comunitatea întregului sat își are coeziunea și stabilitatea. Față de începerea cercetării în sat a avut, în cele din urmă, un punct de vedere „legalist” : întrucât în această perioadă se desfășoară recensământul, nu este legal și nici eficient să desfășurăm colectarea datelor. Abia după verificarea identității noastre, inclusiv la institutul din partea căruia veneam, a acceptat să revenim după data de 29 martie, când s-a încheiat recenzarea în teren.

În celălalt sat, Frumoasa, atmosfera în jurul temei cercetării a fost mai destinsă. Contactele cu preotul ortodox, paroh în Balcani¹¹, centrul de comună, au dovedit însă existența unor suspiciuni. I-am solicitat matricile cununaților, dar în ciuda promisiunii de a ni le pune la dispoziție, până la sfârșitul perioadei nu am reușit să obținem decât registre disparate. Am fost amânați cu diferite scuze. Am aflat ulterior de la un consilier comunal din Frumoasa că într-o întrunire privată a câtorva notabilități s-a spus că vrem să-i convertim la catolicism pe românii de confesiune ortodoxă locuind într-un cartier între Frumoasa și Balcani. Această etichetare a cauzat neîncrederea

ulterioară a autorităților, a preotului ortodox, a primarului și personalului primăriei, legat de intențiile noastre. Personalul primăriei a adoptat aceeași tactică a amânării. Motivele invocate au fost „problemele” din comuna vecină Pârjol. Nu s-a specificat în ce ar consta acestea.

O atitudine mult mai cooperantă am avut din partea locuitorilor din Frumoasa, fie că aceștia au fost notabilități (preotul catolic, fostul director al școlii, fostul episcop al bisericii ortodoxe), fie dintre ceilalți săteni (catolici și ortodocși). Preotul catolic ne-a oferit un ajutor substanțial. Pe lângă discuția de ansamblu care ne-a introdus în atmosfera subiectului, ne-a pus la dispoziție și materiale din arhiva parohiei. Un ajutor, de asemenea, esențial ne-a oferit și fostul director al școlii din Frumoasa, Ț.V., ortodox, personalitate respectată de întreaga comunitate a satului.

Altfel decât în Oituz și Balcani, în Frumoasa tema cercetării nu a fost etichetată politic și nici circumscrisă de un discurs ideologic.

Nu ne propunem totuși să explicăm cauzele diferențelor de percepție a temei implicate¹². Punctăm doar faptul că delimitarea, problematizarea și soluționarea a ceea ce s-ar putea denumi „problema ceangăiască” variază în funcție nu de originea acestei populații, ci de contextele imediate, de la cel local până la cel național-instituțional, în termenii cărora ea este abordată.

Am încercat prin această prezentare și risipirea impresiei că tema în cauză poate fi redusă la o situație statistică. Filtrate de experiența cercetării de teren, datele statistice sunt totuși relevante pentru înțelegerea comunității catolicilor din Moldova. Evoluția alianțelor prin căsătorie, atât în timp, cât și în spațiu, atât la nivelul celor două sate studiate, cât și în ceea ce privește fiecare dintre comunitățile confesionale din aceste sate, dă o măsură a dinamicii identităților asumate.

Situația demografică

În trecut, sursele indică prezența unei populații catolice modeste ca număr, dar relativ extinse ca teritoriu. Între 1595 și 1604, de pildă, în mai multe scrisori din arhiva Vaticanului se repetă cifra de 10 000 de catolici locuind în 21-25 de „ținuturi” (*terrae*) ale Moldovei, la o populație totală de aproximativ 400 000 de persoane (Mesrobeanu, 1928)¹³. Ulterior, statistica lui Nicolae Șutu oferă, în 1849, cifra de 44 317 persoane de credință catolică la un total de 1 462 105 locuitori ai Moldovei (Soutzo, 1849, 67). Cele două date arată că proporția catolicilor din Moldova nu s-a schimbat simțitor¹⁴.

Pentru cele două sate studiate avem date începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea. Situația prezentată în tabelele 1 și 2 conține

Tabelul 1. Oituz-Grozești. Evoluția demografică (în procente)

Anul	Pop. totală	Confesiune		Etnie/neam		Limba maternă (vorbită pt. 1992)	
		Ortodocși	Romano-catolici	Români	Maghiari	Română	Maghiară
1895	2 653	–	–	50,5	46,8	–	–
1912	3 761	–	–	–	–	–	–
1930	3 975	52,7	47,1	88,6	9,4	82,1	17
1992	6 938	–	57,9	–	–	–	36 (34,6)

Tabelul 2. Frumoasa. Evoluția demografică (în procente)

Anul	Pop. totală	Confesiune		Etnie/neam		Limba maternă (vorbită pentru 1992)	
		Ortodocși	Romano-catolici	Români	Maghiari	Română	Maghiară
1912	1 369	–	–	–	–	–	–
1930	1 672	44,4	54	34,7	53,6	34,3	54
1992	3 550	–	59,6	–	–	–	59,1 (53,5)

* Surse : Racoviță (1895, 308), *Dicționarul statistic* (1914), *Manuilă* (1938), *Tánczos* (1998, 9-16).

** Pentru anul 1895, Oituz-Grozești, situația din sursa consultată include și satul vecin Ferăstrău, pentru care nu avem decât numărul total al locuitorilor. Ca sat dublet al Oituzului însă, raportul numeric al celor două confesiuni nu diferea în Ferăstrău. În tabel este trecut rezultatul scăderii din numărul total al locuitorilor comunei Oituz (3 288) a numărului total al locuitorilor Ferăstrăului (635).

*** Procentele concurente până la 100% reprezintă alte confesiuni, etnii sau grupuri lingvistice.

**** Procentele corespunzătoare vorbitorilor de limbă maghiară în 1992 sunt relative atât la confesiunea catolică (procentele din paranteze), cât și la ambele confesiuni (procentele din afara parantezelor). Vilmos Tánczos apreciază aceste diferențe pe baza estimărilor proprii în teren. Prin urmare, în ambele sate, pe lângă o parte a populației catolice, există vorbitori de limbă maghiară și printre ortodocși (200 de persoane în Frumoasa și 100 în Oituz).

sugestii semnificative. Datele recensământului din 1930 considerate comparativ în cele două sate, diferă în ce privește populația catolică. Dacă în Frumoasa procentele corespunzătoare confesiunii catolice, etniei maghiare și limbii materne maghiare sunt identice, pentru Oituz există mari diferențe între cele trei dimensiuni¹⁵.

Diferența maximă în acest din urmă caz se înregistrează relativ la confesiune și limba vorbită. Extrem de interesant este cătunul Călcâi, ce aparține de Oituz, unde toți cei 166 de locuitori erau catolici, dar de etnie română și limbă maternă română. Și în prezent, Călcâiul reprezintă un caz special. Orizontul percepției locale îl separă de Oituz printr-un set de etichetări negative extrem de redundante¹⁶.

În fapt, diferențele dintre procentele confesiunii catolice și cele ale etniei, respectiv limbii materne maghiare sunt constitutive conflictelor care subminează identitatea culturii catolicilor din Moldova. Aserțiunea este valabilă și la nivelul unor comunități de cunoaștere interpersonală cum sunt

satele. Statisticile nu fac decât să transpară acest conținut, astfel că, alegând cele două sate, am încercat să îl circumscriem. Dacă în Frumoasa dimensiunile confesionale, lingvistice și etnice (pentru 1930) se suprapun, în Oituz ele se interesează. Cele două sate sunt așadar paradigmatic pentru pozițiile opuse pe axa conflictului identitar¹⁷.

Sunt anumite diferențe în evoluția numărului de locuitori. Rata de creștere a populației (comparativ, 1930 vs. 1992) a fost mai mare în Frumoasa decât în Oituz (2,12% față de 1,74%), în schimb, pe fondul creșterii proporțiilor confesiunii catolice în cele două sate, creșterea din Frumoasa a fost mai lentă. Creșterea proporției populației catolice în ambele sate este un fenomen datorat șporului natural superior al acestei populații, în primul rând natalității superioare ca efect al implicării bisericilor catolice locale¹⁸. În cazul populației catolice, migrația a contribuit mai puțin la această creștere comparativ cu situația populației ortodoxe. Aceasta se vede în continuare în cadrul dimensiunilor exogamiei.

Orientări exogamice și implicații identitare

Considerarea alianțelor prin căsătorie înlesnește abordarea dimensiunilor calitative ale temei în discuție. Nu insistăm asupra semnificației teoretice pe care alianțele matrimoniale o au în unități sociale de tipul sateilor din România¹⁹. Menționăm doar că ele relevă capacitatea structurilor sociale tradiționale de a se adapta la procesul de schimbare a societății globale (naționale sau internaționale) în care microunitățile sociale respective sunt cuprinse. În particular, pentru tema noastră ele cuantifică adaptabilitatea grupurilor confessionale de catolici, respectiv de ortodocși.

În tabelele 3 și 4 se găsesc dimensiunile *exogamiilor* celor două sate atât la nivel de întreg, cât și la nivel de grupuri confessionale. Exogamiile medii pe ansamblul celor două sate în perioada considerată (1920-2000) sunt relativ scăzute comparativ cu sate studiate recent²⁰. Ele sugerează comunități aflate în curs de adaptare la schimbările societății naționale. În plus, mediile exogamiei pe toată perioada în ambele sate sunt apropiate (26% în Frumoasa, 25% în Oituz). Această situație se datorează similitudinii contextelor de natură economică, dar cu impact social, sub presiunea cărora cele două sate s-au aflat începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea²¹. Este vorba de dezvoltarea unor mici industrii în satele din imediata vecinătate (extragerea minereurilor, a sării și petrolului, exploatarea pădurilor), amplificate apoi începând cu anii '60, ca efect al politicilor de industrializare forțată ale regimului comunist. În plus, ca urmare a slabei calități a pământurilor, nu au existat gospodării agricole colective în nici unul dintre cele două sate.

Exogamiile medii apropiate au fost și un efect al asemănărilor profilului ocupațional tradițional. Olăritul, în primul rând, practicat la scară mare până în 1990²²,

impunea o mobilitate ridicată pentru comercializarea produselor obținute. Aria predilectă erau județele din estul Moldovei și cele din sud-estul României (Brăila, Constanța, Ialomița). Pe de altă parte, ca și în alte sate cu populație catolică din Moldova (Pozsony, 2002, 169-172), organizarea acestei ocupații presupunea diviziunea sarcinilor în interiorul neamurilor, iar schimbul se făcea nu în bani, ci în produse (de obicei, cereale)²³. Solidaritatea relațiilor de rudenie era astfel întărită.

În ambele sate, pe parcursul intervalelor considerate, se remarcă o creștere a mediei anuale a căsătoriilor. Dacă însă în Frumoasa acest fenomen începe o dată cu intervalul XI (începutul anilor '70), în Oituz saltul are loc mai devreme, în intervalul VI (în 1945, imediat după încheierea războiului). În Frumoasa, modificarea se explică prin creșterea demografică evidențiată mai sus. Pentru Oituz însă, alături de mărirea numărului de locuitori trebuie considerat și contextul istoric al dislocării satului în timpul războiului. În ciuda vicisitudinilor, satul s-a refăcut, populația sa înregistrând o creștere similară celei din Frumoasa. Sunt implicați, în cazul Oituzului, factori care țin de coeziunea culturii locale, de existența unui ansamblu de atitudini, comportamente și repere locale eficace dincolo de separațiile caracteristice societății globale (diferențiere etnică ori confesională)²⁴.

Trebuie reținut că modificarea mediei anuale a căsătoriilor în ambele sate nu a fost concomitentă cu modificarea indicilor exogamici pe ansamblul comunității. Modificarea exogamiei a avut loc aproximativ în același interval în ambele sate, o dată cu intervalul X, adică la mijlocul anilor '60. Or, acest lucru arată că modificarea exogamiei nu a stat în relație de influență cu creșterea demografică, eficace, după cum menționam, asupra numărului de căsătorii, ci cu schimbările de natură economică și politică determinate de programele industrializării comuniste.

Deși mediile pe ansamblul celor două sate nu diferă semnificativ, repartitia lor la nivel confesional relevă importante diferențe. Dacă în Oituz exogamia celor două

confesiuni nu diferă decât cu 2% în favoarea comunității catolice, în Frumoasa diferența este mare în favoarea comunității ortodoxe (11% față de 38%). Diferența

Tabelul 3. Frumoasa. Exogamiile întregii comunități și ale celor două confesiuni (în procente)

Perioada	Numărul total al căsătoriilor (în paranteză, media anuală a fiecărui interval)	Exogamia întregii comunități Iex	Exogamiile confesionale	
			Exogamia comunității de catolici Iex. cat.	Exogamia comunității de ortodocși Iex. ort.
I	-	-	13	-
II	-	-	19,5 (21)	-
III	129 (26)	23	14 (15)	25
IV	105 (21)	19	12	22
V	-	-	16	-
VI	159 (23)	17	14	23
VII	125 (25)	32	8,5	61
VIII	116 (24)	16	6,5	36
IX	93 (19)	20	4 (8,5)	41
X	132 (26)	38	13 (30)	42
XI	172 (34)	35	9 (26)	39
XII	161 (32)	30	12 (20)	42
XIII	165 (33)	31,5	13 (16)	55
XIV	194 (39)	27	7 (14)	45
XV	138 (28)	14	4,5 (12)	20
XVI	-	-	12,5 (18)	-
Media	27	26	11 (17)	38

* Surse: Fondurile registrelor de stare civilă și matricilor Arhivei parohiei romano-catolice Frumoasa, Arhivei parohiei ortodoxe Balcani, Consiliul Județean Bacău, Direcția registre de stare civilă.

** Din cauza lipsurilor pe care registrele utilizate le au pe anumiți ani, intervalele I-XVI diferă la cele două confesiuni. Astfel, pentru comunitatea *catolicilor*, intervalele considerate sunt : I = 1918-1922 ; II = 1923-1927 ; III = 1928-1932 ; IV = 1933-1937 ; V = 1938-1942 ; VI = 1944-1948 ; VII = 1949 și 1953-1958 ; VIII = 1959-1963 ; IX = 1964-1968 ; X = 1969-1973 ; XI = 1974-1978 ; XII = 1979-1983 ; XIII = 1984-1988 ; XIV = 1989-1993 ; XV = 1994-1998 ; XVI = 1999-2001.

Pentru *întregul sat* și pentru comunitatea *ortodocșilor* intervalele corespunzătoare sunt : III = 1930-1934 ; IV = 1935-1939 ; VI = 1947-1953 (pentru întregul sat), respectiv 1947-1949 și 1953, pentru comunitatea ortodocșilor ; iar intervalele VII-XV sunt identice cu cele ale comunității catolice.

*** Indicii exogamiilor au fost obținuți prin raportarea numărului de *căsătorii* în fiecare dintre cele trei situații. De pildă, indicele comunității catolice este *Iex. cat.* = numărul de căsătorii între un (o) catolic(ă) din sat și alta (altul) din afara satului/numărul total al căsătoriilor între catolici.

**** În coloana indicelui exogamic al comunității catolice am adăugat în paranteză indicele obținut prin luarea în considerare și a căsătoriilor mixte, frecvente după 1965.

rămâne semnificativă chiar și dacă includem căsătoriile exogame mixte ale catolicilor (17% față de 38%). O altă particularitate a ortodocșilor din Frumoasa este că modificarea indicelui lor exogamic are loc mai înainte (intervalul VII, anii '50) decât cel al întregului sat, astfel că ea nu poate decât

parțial să fie explicată prin efectele industrializării.

Factorul care a intervenit aici credem că este legat de extensiunea teritorială a exogamiei. Așa cum vom vedea în continuare (tabelele 1 și 2 din anexe), și în Oituz, și în Frumoasa exogamia populației ortodoxe

Tabelul 4. Oituz-Grozești. Exogamiile întregii comunități și ale celor două confesiuni (în procente)

Perioada	Numărul total al căsătoriilor (în paranteză, media anuală a fiecărui interval)	Exogamia întregii comunități Iex	Exogamiile confesionale	
			Exogamia comunității de catolici Iex. cat.	Exogamia comunității de ortodocși Iex. ort.
I	195 (39)	13	–	–
II	213 (43)	14,5	15	14
III	239 (48)	24	22	28
IV	145 (29)	12	13	12
V	187 (37)	12	11	14
VI	336 (67)	15	15	13
VII	314 (63)	15	18	10
VIII	381 (76)	22	28	15
IX	315 (63)	26	30	21
X	304 (61)	32	35	27
XI	333 (67)	33	32	34
XII	341 (68)	29	28	28
XIII	317 (63)	34	34	33
XIV	349 (70)	31	31	30
XV	302 (60)	34	49	29
XVI	198 (50)	43	42,5	45
Media	57	25	26	24

* Surse: Fondurile registrelor de stare civilă și matricilor Arhivei parohiei ortodoxe Oituz-Grozești, Primăriei Oituz.

** Cele 16 intervale corespund astfel: I = 1922-1926; II = 1927-1931; III = 1932-1936; IV = 1937-1941; V = 1942-1946; VI = 1947-1951; VII = 1952-1956; VIII = 1957-1961; IX = 1962-1966; X = 1968-1972; XI = 1973-1977; XII = 1978-1982; XIII = 1983-1987; XIV = 1988-1992; XV = 1993-1997; XVI = 1998-2001 (pentru cele două comunități confesionale intervalul II = 1923 și 1930-1931).

*** Datele corespunzând perioadei de după 1948 (an începând cu care confesiunile nu mai sunt notate în registrele primăriei) pentru comunitatea catolicilor au fost obținute prin scăderea din situația corespunzătoare întregului sat a numărului căsătoriilor ortodoxe. În mod real, această diferență include, pe lângă căsătoriile catolice, și pe cele ale comunității adventiștilor (comunitate în creștere din 1960, astăzi având în jur de 40 de familii), ca și căsătoriile mixte sau a căror ceremonie religioasă s-a desfășurat în altă parohie ortodoxă decât cea din Oituz. Prin urmare, acuratețea acestei categorii statistice este mai redusă.

s-a plasat preponderent în localitățile învecinate. Or, față de Oituz, Frumoasa se învecinează în mai mare măsură cu localități majoritar sau în întregime ortodoxe, ceea ce a facilitat tendința amintită. Factorul politic a jucat un rol important. La începutul anilor '50, centrul de comună a fost mutat – abuziv, spun notabilitățile din Frumoasa – în Balcani, care, prin înproprietărirea din 1945, și-a mărit considerabil numărul populației²⁵. Pe de altă parte, ca orizont exogamic, catolicii din Frumoasa sunt relativ izolați față de restul catolicilor moldoveni. Astfel se explică orientarea lor exogamică de după 1965, pe direcția căreia au preferat alianțele mixte cu parteneri ortodocși.

În Oituz, diferențele confesionale sunt reduse. Numărul consistent de căsătorii mixte în interiorul comunității indică o distanță interconfesională mai redusă în comparație cu Frumoasa. Un accent semnificativ a diferenței de orientare prezintă comunitatea catolicilor în perioada intervalelor VII-X (anii '50-'70). Direcția a fost recuperată totuși de populația ortodoxă o dată cu intrarea evoluției ei exogamice în perioada de după 1965.

Date suplimentare despre aspectele calitative ale exogamiei sunt furnizate de analiza *extinderii ei teritoriale*. Prezentăm în tabelele 1 și 2 din anexe aceste date, grupate pe dimensiunea a trei categorii: I – localități din imediata vecinătate, II – localități din județul Bacău și III – localități din afara județului Bacău (pe județe, provincii sau țări).

Dacă la nivelul evoluției statistice a exogamiilor în cele două sate nu am înregistrat diferențe marcante, analiza extinderii teritoriale relevă diferențe importante. Pe direcția celor trei categorii teritoriale considerate, se constată în Frumoasa un indice mediu relativ la localitățile din afara județului considerabil mai mare față de Oituz (33,5% în Frumoasa față de 25% în Oituz). Diferența este dată de un salt înregistrat în

intervalul X, la mijlocul anilor '60, salt care a plasat exogamia acestei arii la nivelul actual. Interesant este că această modificare se datorează în Frumoasa nu atât tendinței exogame pronunțate a confesiunii ortodoxe, ci unui fenomen nou, și anume explozia căsătoriilor mixte (catolici-ortodocși), ai căror parteneri, din motive detaliate în secțiunea următoare, s-au recrutat din afara satului²⁶. Tendința de creștere se datorează și exogamiei ortodocșilor, chiar dacă în mai mică măsură. Dacă, de pildă, luăm în considerare conținutul exogamiei maxime în Frumoasa (tabelul 3 din anexe), constatăm că aria căsătoriilor mixte se suprapune aproape în întregime cu aria exogamică a căsătoriilor ortodoxe.

Și în Oituz, aria exogamiei maxime a înregistrat modificări. Ele au fost însă anterioare (intervalele VI-IX) și mult mai modeste. Este greu de spus în ce măsură creșterea numărului de căsătorii în Oituz o dată cu intervalul VI a avut vreo influență. De altfel, în cele două sate, conținutul subcategoriilor corespunzătoare acestor modificări este diferit, aspect asupra căruia vom insista în partea finală a secțiunii de față.

Diferențele exogamiei maxime la nivelul celor două sate se compensează pe dimensiunea exogamiei medii²⁷. Oituzul prezintă o orientare de acest gen mai consistentă decât Frumoasa (24% media Oituzului, față de 16,5% cea a Frumoasei). Alianțele exogame ale catolicilor contribuie mai mult la media Oituzului (procentele lor sunt sistematic superioare celor corespunzătoare căsătoriilor ortodoxe de această specie), dar influența decisivă o are creșterea indicelui exogamic global. În timp sunt vizibile în Oituz modificări ale acestei orientări. După o scădere în intervalele VIII-XII, are loc un reviriment în intervalele următoare. Acesta nu poate fi totuși pus pe orientarea specifică exogamiei catolicilor, care este mai degrabă oscilantă.

În Frumoasa, mediile globale și parțiale corespunzătoare acestei categorii nu variază

prea mult. O anumită creștere are loc începând cu intervalul IX, creștere datorată, în primul rând, indicelui global superior, dar și orientării alianțelor exogamice pure ale catolicilor. Chiar dacă este redusă, această din urmă influență e semnificativă. Ea sugerează că populația catolică și-a modificat orientarea: în căsătoriile exogame ale catolicilor, partenerii provin din aria medie, în timp ce în alianțele exogamice mixte, aceștia se recrutează din aria extremă. Semnalăm și aici o modificare de conținut în perioadele de creștere a indicilor parțiali, modificare la care ne vom referi, de asemenea, în secțiunea finală.

Legat de aria exogamiei imediate (categoria I), în ambele sate mediile pe întreaga perioadă sunt extrem de apropiate (50% în Frumoasa, 51% în Oituz). De asemenea, are loc o scădere, în Frumoasa, începând cu intervalul X, în Oituz pe două secvențe, IV-VII și XIV-XVI. Pe întreaga perioadă și în ambele sate, ortodocșii au o tendință exogamică locală mai pronunțată. Totuși, indicii parțiali corespunzători acesteia oscilează atât față de media generală, cât și față de indicii echivalenți exogamiei catolicilor. Prin urmare, creșterile înregistrate nu pot fi puse exclusiv pe seama aportului confesiunii ortodoxe.

O analiză mai amănunțită se obține prin considerarea evoluției extinderii exogamice. Așa cum spuneam mai sus, conținutul *exogamiei maxime* diferă radical în cele două sate (tabelele 3 și 4 din anexe). Dacă în Oituz baza acestei categorii s-a format încă din perioada interbelică (mai precis, în anii 1922-1946), în Frumoasa cele mai multe județe intră în aria exogamică abia în ultima perioadă. Mai mult, dacă aportul cel mai consistent în acest din urmă caz este dat de căsătoriile mixte și cele ale ortodocșilor, în Oituz structurarea ariei inițiale se datorează aproximativ în aceeași măsură orientării exogamice a ambelor confesiunii (în intervalul 1922-1946, catolicii din Oituz se

căsătoresc cu parteneri din 10 județe, în timp ce ortodocșii cu parteneri din 8 județe). În Oituz, mai evidentă este diferența de aport în al doilea interval (1947-1966). Căsătoriile catolice extind cu 14 județe aria exogamiei maxime, în timp ce ortodocșii cu numai 7. În al treilea interval însă, în pofida creșterii indicilor exogamici în Oituz, pentru ambele confesiuni, aria exogamiei maxime nu se modifică structural. Prin urmare, altfel decât în cazul Frumoasei, creșterea din Oituz este cantitativă, distribuită pe o arie preexistentă, la a cărei structurare exogamia catolicilor a avut un rol preponderent.

Pe dimensiunea exogamiei maxime pentru ambele sate, se observă și modificarea orientărilor începând cu intervalul VI (sfârșitul anilor '40). Dacă până atunci aria exogamiei maxime cuprindea județele axei est-vest (din Basarabia până în Ardeal), după această dată și pe fondul creșterii ei cantitative (mai ales în Frumoasa) ea se extinde în sudul României. La această extindere participă atât catolicii, cât și ortodocșii.

Analiza *exogamiei zonale* (localitățile celei de-a doua categorii) permite tragerea unor concluzii, de asemenea, semnificative. Menționăm mai sus că în ambele sate orientarea confesiunii catolice este mai pronunțată în această arie. Acest lucru este evident în cazul Oituzului, unde membrii comunității catolice au influențat decisiv extinderea ariei zonale în anii de după 1945. Totuși, interesant este că în Oituz extinderea ariei exogamice catolice a avut orientări diferite. În intervalele VI-IX, exogamia zonală se extinde din aria localităților de pe Valea Troțului (aria perioadei precedente) prin includerea unor localități de pe Valea Tazlăului²⁸, pentru ca în intervalele X-XIV să cuprindă și localități catolice din jurul orașului Bacău²⁹.

Evoluția este semnificativă pentru comunitatea catolicilor. Uzual, s-a acceptat pe criterii istorice diviziunea catolicilor/ceanșărilor din Moldova în ceanșării de nord (în

jurul orașului Roman), ceangăii de sud (în jurul orașului Bacău) și ceangăii secui (în sate de pe văile Trotușului, Tazlăului și Siretului). Nu numai antecedente istorice diferențiază aceste grupuri, ci și trăsături culturale actuale (Mărtinaș, 1985, 12; Pozsony, 2002, 115-128; Tánčzos, 1998, 6-7). Or, dacă acceptăm validitatea acestei clasificări în cazul catolicilor din Oituz se constată transgresarea acestor limite culturale și integrarea în ansamblul societății regionale. Și în cazul Frumoasei, modificarea este detectabilă, deși într-o mai mică măsură.

Căsătorii interconfesionale

Aspectele și implicațiile legate de căsătoriile interconfesionale, în principal între catolici și ortodocși, îmbracă haina ideologiei într-o măsură mult mai mare decât fenomenele legate de exogamie. Putem face o paralelă între modul în care sunt văzute căsătoriile confesionale și interminabilele dispute legate de dimensiunile demografice ale comunității catolicilor din Moldova. Totuși, problema căsătoriilor confesionale poartă conotații suplimentare, induse de membrii comunităților ca atare. Prezentând acest subiect, am avut prilejul să constatăm o implicare intensă atât din partea notabilităților³⁰, cât și din partea simplilor subiecți.

Poate părea din nou riscantă folosirea termenului *ideologie*. Legat însă de fenomenul căsătoriilor interconfesionale, acesta se justifică. În primul rând, așa cum vom vedea mai jos, aceste căsătorii au loc după un set de reguli implantate în cultura locală de notabilitățile locale (superiorii bisericilor, dar nu numai), care, de multe ori, le impun *împotriva* voinței persoanelor implicate. În al doilea rând, ca și participarea politică, existentă, deși rudimentară, și fenomenul căsătoriilor interconfesionale este privit ca o problemă cantitativă³¹. Trecerea de la o confesiune la alta, deși acceptată ca o

realitate (inclusiv, deși cu imprecății, față de adventiștii din Oituz), este văzută în termeni de competiție numerică: care dintre cele două grupuri confesionale câștigă mai mulți aderenți prin căsătoriile mixte³².

Plasarea în context a dihotomiei *mulți-puțini* atenuază totuși intensitatea competiției. Ortodocșii sunt mai puțini în cele două sate, dar mai mulți pe ansamblul țării, afirmă catolicii. În plus, o altă sursă de ameliorare a competiției derivă din distribuția resurselor de natură economică și socială. În Oituz foarte clar, în Frumoasa mai puțin evident, căsătoriile mixte au plasat partenerii implicați în poziții avantajoase pentru accesul la resurse economice (informații, influență, rețele clientelare)³³.

În cele două sate, căsătoriile interconfesionale au avut o evoluție diferită. În Frumoasa, până la mijlocul anilor '60, acestea au lipsit. Începând cu acest interval, comunitatea catolicilor a înregistrat o explozie a unor astfel de căsătorii, majoritatea lor însă cu parteneri externi (tabelul 1, anexe). În cauză a fost și încă este un set de reguli culturale extrem de eficiente, puse în practică ori de câte ori se anunța o astfel de căsătorie. Deși exogame în prezent, căsătoriile interconfesionale sunt percepute local prin referința la partenerii din sat, de unde rezultă, în principiu, un grad relativ de acceptabilitate. Pe de altă parte, pe cazuri, părerile sunt prudente. Unele căsătorii de acest gen au eșuat, deși se recunoaște deschis că eșecul a fost cauzat de restricțiile din partea autorităților religioase, precum și din partea rețelelor de înrudire („neamuri”)³⁴.

Nu există divergențe în urma sărbătorilor specifice celor două confesiuni în familiile mixte, însă apar conflicte acute în cazul botezului copiilor rezultați din asemenea căsătorii. Într-un asemenea caz s-a ajuns chiar la divorțul soților, întrucât, la presiunea neamurilor, cei doi copii ai familiei respective au fost botezați altfel decât înțelegerea inițială dintre soți³⁵. De altfel, în

Frumoasa, în interviuri s-au menționat cazuri de familii mixte din sat, dar mutate, de obicei în orașe, și a căror căsătorie a rezistat. Pe de o parte, aceasta arată că noile familii rezistă rețelelor de rudenie într-un mediu în care acestea nu au influență. Pe de altă parte, chiar și în cazul acestor familii, se impune regula promovată de ambele biserici ca unul dintre cei doi soți să treacă la confesiunea celuilalt.

Ansamblul de reguli legate instituția *horei* a frânat extrem de eficient în Frumoasa apariția căsătoriilor interconfesionale. Până după al doilea război mondial se organizau în sat două hore distincte, separate confesional. Părinții puneau în practică interdicțiile de a participa la altă horă decât a confesiunii proprii, deși tineri care „se iubeau” le puteau încălca, vizitând ambele hore discret³⁶. Existau în plus, în acea perioadă, oportunități care facilitau organizarea a două hore: cârciumi ținute de câțiva evrei stabiliți în sat, precum și vecinătatea comunității de romi dintre ai cărei membri mulți se pricepeau la muzică. Ambele oportunități corespundeau resurselor financiare ale tinerilor organizatori de hore. Imediat după al doilea război mondial, cârciumile au dispărut pentru că evreii au fost evacuați, dar și pentru că noul regim descuraja asemenea întreprinderi. Locul lor a fost luat de o *singură* horă, organizată de autoritățile comuniste în fața actualei biserici catolice. Muzica era asigurată tot de autorități prin intermediul unui cor de tineri adus din Buhuși. După 1955, o dată cu ridicarea căminului cultural, horele au fost organizate numai acolo. Interesant este că nici înainte, nici după război nu au fost conflicte în competiția pentru procurarea partenerilor.

Un set de reguli extrem de semnificativ organizează de câteva zeci de ani relația de nașie la cununie în Frumoasa. El a suferit o modificare comună celor două confesiuni, și anume creșterea numărului de nași,

ajungându-se până la 7-8 perechi la anumite nunți. Creșterea este importantă întrucât până în 1970 rareori se chemau două perechi de nași (*nuni*), regula fiind de a exista o singură pereche³⁷. Consecințele acestei schimbări sunt considerabile. Importanță în particular pentru tema noastră este crearea unor relații interpersonale catolici-ortodocși. S-a confirmat în interviuri că, după mărirea numărului de perechi de nași și acceptarea regulii în cultura locală, au început să fie chemați nași de confesiune ortodoxă la căsătorii între catolici și invers. Mai mult, ca urmare a respectării regulii adiacente ca nașul de cununie să fie chemat și la botezul copiilor căsătoriților, s-a consolidat această relație. Trebuie menționat că, în aceeași perioadă, și nașii la botezul unui copil s-au înmulțit, de unde cazuri de nașii interconfesionale și în acest domeniu³⁸.

În Oituz, căsătoriile interconfesionale sunt o realitate cultural acceptată și statistic efectivă³⁹. Regula de bază este aceea a trecerii soției la confesiunea soțului. Ea este imemorială, subiecții chestionați afirmând că există de când știu ei. Prin mijlocirea ei se rezolvă problema diferenței de date festive din calendarele religioase ale celor două confesiuni, dar și disputele, și în Oituz spinoase, legate de botezul copiilor. Dincolo de această regulă și cu anumite perioade de interdicții din partea bisericilor (apărute ca urmare a zelului preoților parohi), încheierea alianțelor matrimoniale sunt lăsate la căderea celor doi parteneri. De aici o stare relativ conflictuală care mixează în aceleași situații resorturile de sorginte confesională cu cele specifice acestei categorii de vârstă. Interviurile au redat cu abundență de detalii situații de acest gen în care grupurile de tineri s-au angrenat⁴⁰.

În Oituz, căsătoriile interconfesionale s-au încheiat mai degrabă pe baza unor atitudini și reguli ce facilitau competiția individuală și, reciproc, descurajau

instituționalizarea și controlul social. Față de Frumoasa, în Oituz acest lucru era extrem de vizibil în modul de organizare a horelor. Separația confesională din Frumoasa nu a existat ca interdicție explicită în Oituz. Horele se organizau după modul obișnuit din societatea tradițională, pe vecinătăți. Tinerii care locuiau în aceste vecinătăți închiriau o șură, plăteau muzicanții și făceau anunțurile respective. Venea cine voia, chiar și cei din afara vecinătății. Există totuși o separație confesională de circumstanță, în acele zone ale satului locuite majoritar sau în totalitate de una dintre confesiuni. Ulterior, o dată cu începutul perioadei interbelice, hora s-a organizat și în căminul cultural ridicat lângă biserica catolică, pe pământul din proprietatea parohiei catolice. Această împrejurare a strâns și mai mult contactele între tinerii aspiranți la căsătorie din cele două confesiuni.

Situația de echilibru al căsătoriilor mixte în Oituz este reflectată în perioada anilor 1923, 1930-1948⁴¹. Din datele registrelor civile ale primăriei rezultă un număr de 35 de căsătorii mixte, adică 4,3 la sută din numărul total de căsătorii încheiate. Dintre acestea, 15 sunt de tip *ortodox-catolică*, 19 de tip *catolic-ortodoxă* și 1 între doi reformați, ambii din afara satului. Majoritatea lor au avut ca parteneri locuitori ai Oituzului. Numai în 8 din ele unul dintre parteneri a fost extern (toți aceștia de confesiune ortodoxă).

Și în Frumoasa există datele unui relativ echilibru, dar fragil, ținând cont de contextul cultural și ideologic la care ne-am referit. Căsătoriile mixte exogame din anii 1967-2001⁴², în număr de 77 (12,4% din total căsătorii catolice), au cuprins echilibrat alianțe de tipul *ortodox-catolică* (47,5%), respectiv *catolic-ortodoxă* (45,5%), restul reprezentând alianțe ale catolicilor cu reformați (două căsătorii) și unitarieni (1), precum și o pereche cu ambii soți foști ortodocși.

Concluzii

Satele la care m-am referit în această lucrare sunt, cred, reprezentative pentru întreaga comunitate a catolicilor din Moldova. Așa cum menționez la început, ele ilustrează variante opuse ale identității acestei comunități. Dincolo de aceste diferențe, importante sunt și asemănările. Chiar la începutul lucrării am accentuat că în ambele sate există conștiința „problemei ceangăiești”. Pun ghilimele nu pentru a o priva de semnificații, ci pentru a sugera că locuitorii acestor sate sunt conștienți de existența ei, o definesc în termeni specifici și încearcă soluții pentru a o face acceptabilă în contextul societății globale. De aceea, nu trebuie să surprindă existența a ceea ce am numit aspectele „ideologice” ale chestiunii. Oricât ar fi de neplăcută reticența liderilor locali față de cei din afara satelor, ea trebuie acceptată și pusă pe seama unei responsabilități sporite cu care ei cred, și pe bună dreptate, că această temă trebuie abordată. Mai mult, cred că astfel de poziții indică dorința și capacitatea a membrilor acestei comunități de a-și gestiona autonom dificultățile aferente. Trebuie deci spus că această comunitate are propriile structuri, lideri, asociații, o cultură a cooperării etc., capabile de a soluționa asemenea dificultăți. Accentuăm această afirmație tocmai pentru că există puncte de vedere care pretind că astfel de structuri lipsesc ori, chiar mai mult, afirmă înapoierea economică, socială și politică a catolicilor din Moldova.

Aspectele ideologice sunt ameliorate de dimensiunile societale ale acestei comunități. În lucrarea de față ne-am limitat doar la datele alianțelor matrimoniale, exogamia și căsătoriile interconfesionale. Dar chiar și în condițiile acestei limitări, comunitatea catolicilor din Moldova apare ca un grup deschis, capabil să se adapteze la schimbarea societății globale, să se întreprindă în ea și să profite de noile resurse

apărute. Imaginea este deci diferită față de relativa închidere, de reticența sugerată de aserțiunile ideologice. Mai mult chiar, datele culturale ale acestei comunități fac posibile mutații spectaculoase, precum exogamia căsătoriilor mixte din Frumoasa, mutații care merg în sensul integrării în societatea globală⁴³.

O consecință importantă a acestui proces este relativizarea particularităților de natură istorică și culturală. Mai precis, se pune problema în ce măsură clasificări de genul „ceangăii de nord”, „ceangăii de sud” și „ceangăii secui” mai sunt viabile și adecvate situației actuale. Am constatat în acest sens orientările variabile ale exogamiei zonale a catolicilor din cele două sate și am conchis că ele sunt autonome față de factori de natură istorică și cultural-locală. Pe de altă parte, și aici intervin diferențele între cele două cazuri – comunitatea catolicilor din Moldova pare să se restructureze pe aliniamentele unui ansamblu nou de atitudini și valori. El pare să includă, în primul rând, datele particularismului confesional al acestei comunități. În al doilea rând,

regulile de constituire a căsătoriilor mixte (catolici-ortodocși), ca și evoluția fenomenului ca atare, sugerează că relația catolici-ortodocși (cooperare, competiție, aculturare) face și ea parte din datele acestui nou ansamblu identitar.

Rămâne în discuție totuși în ce măsură constituenții unui particularism etnic vor fi asimilați de acest ansamblu. Aici, articolul de față nu sugerează concluzii. Datele sunt echivoce. De pildă, poate fi considerată extinderea ariei exogamice maxime în județele din sudul României un fapt care slăbește ori, dimpotrivă, consolidează identitatea etnică a acestui grup? Sau, la fel, cum determină constituirea identității etnice preferința catolicilor din ambele sate pentru aria exogamică zonală? Acestea sunt întrebări la care abordarea din articol nu și-a propus să răspundă. Mai mult, credem că metodele cantitative, chiar și amendate într-un context calitativ, nu pot da un răspuns satisfăcător. Doar un studiu strict calitativ, bazat pe cercetări de lungă durată și care să pună în paranteze conotațiile „ideologice” poate să ofere asemenea răspunsuri.

Note

1. Să spunem că încă de la acea dată lucrările ce abordau tema catolicilor moldoveni aveau un caracter eclectic. Unele se concentrau pe dimensiunea istorică (îndeosebi istoricii români), altele pe dimensiunile lingvistice și descriptiv-etnografice (autorii maghiari și lingviști străini precum Gustav Weigand ori Carlo Tagliavini). Pentru bibliografia exhaustivă a temei, trimitem la Mărtinaș (1985) și Pozsony (2002).
2. Cercetarea a fost finanțată de Asociația etnografică Kriza János din Cluj-Napoca. Domnul Pozsony Ferenc, președintele asociației, a fost deosebit de amabil în sprijinul acordat în această direcție. În plus trebuie menționată neutralitatea deplină din partea domniei sale în ceea ce privește sensibilitățile inerente problemei „ceangăilor”. Într-o formă ușor modificată, articolul de față va face parte dintr-un volum care va apărea în limba maghiară, sub egida Academiei de Științe din Ungaria.
Am desfășurat colectarea datelor împreună cu colegul Viorel Stănilă. Datele sunt calitative (istorii orale provenite din interviuri aprofundate în satele Oituz-Grozești și Frumoasa, „harta asociativă” a relațiilor interconfesionale în zona satului Prăjești, precum și, în general, observații directe) și cantitative (extrase din registrele de stare civilă ale primăriilor și parohiilor din satele studiate).
3. O caracterizare percutantă a perspectivei sociologice de cercetare mi-a fost sugerată în cursul interviului luat lui I.J., profesor de istorie în Oituz. Discutând despre așezarea catolicilor în satele zonei, el a făcut observația că în timpul acela (domnia lui Ștefan cel Mare) populația Moldovei (inclusiv părțile de până la Nistru și Bucovina de Nord) nu era mai mare de 400 000 de persoane.

Astfel, cei 10 000 de catolici despre care se menționează în izvoarele istorice că trăiau în Moldova atunci și, ulterior, până în secolul al XVIII-lea s-au stabilit și au conviețuit cu populația nativă fără conflicte, a afirmat I.J. Într-adevăr, din punctul de vedere al dinamicii sociale actuale a catolicilor din Moldova, caracteristicile comunității acestor 10 000 de locuitori, chiar și văzuți ca fiind un grup *illo tempore* (dacă acceptăm teza că ei nu au emigrat, ci erau nativi), nu susțin explicații valide pentru cei aproape 250 000 de catolici de astăzi. Alte fenomene, migrația în primul rând, ca și, mai apoi, aculturarea în raport cu populația majoritară, sunt importante pentru actuala comunitate.

4. În lucrarea *The Moldavia Csango* (1997), Valerian Stan și Renate Weber consideră perspectivele din unghiul cărora a fost privită această chestiune. Ei menționează abordările istorice, demografice și lingvistice, instituționale și legale. Alte două secțiuni se referă la contextul acțiunii politice. Mai exact, este vorba de relațiile acestui grup social cu autoritățile statului român și cu Uniunea Democrată a Maghiarilor din România.
5. La sugestia colegului Viorel Stănilă, semnalăm câteva apariții: „Consiliul Europei cere protejarea culturii ceangăilor din România” (*Mediafax*, 15 noiembrie 2001), „Declarația lui Szabo Tibor” (*Haromszek*, 17 noiembrie 2001), „Ziua ceangăilor” (*Haromszek*, 19 noiembrie 2001), „La Budapesta s-a desfășurat o conferință referitoare la minoritățile periclitate din Europa. Pentru cei care vorbesc limba maternă trebuie școli” (*Kronika*, 16-17 februarie 2002). Replica din partea română a culminat cu două conferințe organizate la București și Iași în lunile iunie și iulie (2003). Fiecare dintre cele două părți a susținut *originea* maghiară, respectiv română a ceangăilor din Moldova.
6. Termenul *ideologie* pare riscant. Îl folosim totuși întrucât discursurile care îi furnizează materialul aparțin unor persoane influente. Notabilitățile locale dezvoltă un asemenea discurs. De pildă, în Frumoasa explorările inițiale pentru selectarea persoanelor care să fie intervievate l-au plasat în prim-plan pe profesorul V.Ț. Deținând o poziție formală, consilier comunal, autoritatea lui are o bază mult mai extinsă. Ea nu este doar o autoritate politică, ci și una „epistemică”, în sensul cunoscutei cărți a lui Bochenski, în domenii care cuprind și problema relațiilor interconfesionale.
7. Nu intenționăm nici „condamnarea”, nici „deconspirarea” subiecților care au avut dorința să participe la cercetarea noastră. Dimpotrivă, le mulțumim tuturor că au acceptat să participe la cercetare.
8. Trebuie menționat că termenul a fost utilizat încă de la recensământul din 1992 (Stan, Weber, 1997, 11). Recent, Parlamentul Consiliului European a adoptat recomandarea 9078 (23 mai 2000), în care se utilizează termenul *ceangău* relativ la această populație din Moldova. De asemenea, „se stabilește fără echivoc că dialectul ceangăilor este maghiara” (Pozsony, 2002, 8). La recensămintele din 1992 și 2002, la nivel național, s-au declarat „ceangăi” 2 165, respectiv 1 370 de persoane (pentru recensământul din 2002 au fost publicate doar datele preliminare).
9. După 1950 în Oituz s-a înfiripat o comunitate confesională adventistă. Majoritatea membrilor ei sunt proveniți prin convertire din rândul celorlalte două confesiuni.
10. Primar însă este din 2000. Până atunci a fost viceprimar.
11. Ortodocșii din Frumoasa sunt constituiți ca filială a parohiei Balcani.
12. Se ridică totuși problema în ce măsură aceste atitudini sunt cauzate de subiectul ca atare, de statutul extern al cercetătorilor (persoane venind din capitala politică a statului) ori, pur și simplu, de abilitatea în prezentarea temei. Inițial, ne-am gândit să prezentăm un subiect „fals”, „obiceiuri și tradiții”, de pildă, un procedeu comun de introducere a temelor sensibile în contextul comunității studiate. Am recurs totuși la o introducere abruptă și corectă în ideea că, deși riscantă, ea are darul de a clarifica ambiguități ale problematicii catolicilor/ceangăilor din Moldova, care, în mare parte, este una identitară.
13. Vilmos Tánzos citează estimări ale populației catolice din Moldova cel mai timpuriu la începutul secolului al XVI-lea. Cifrele acestora dau 25-30 000 de persoane (din care se presupune că 20-25 000 erau maghiari). În timp, fluctuațiile au fost mari, minimul fiind atins în 1696, 2 799 de persoane (Tánzos, 1998, 8).
14. Deși procentele sunt comparabile (2,5%, respectiv 3%), trebuie menționat că teritoriul Moldovei în 1849 era mai redus decât în 1600.

15. Nu sugerăm prin această referință opinii asupra corectitudinii recensământului din 1930. Autorii maghiari (Tánczos, 1998, 9-16 ; Pozsony, 2002, 124) contestă datele lui. Într-adevăr, exemplele precum Cleja (sat catolic în 1930, dar cu o singură persoană de limbă maternă maghiară, conform acestui recensământ) sunt flagrante. Pe de altă parte, nu pot fi respinse în bloc aceste date (cele legate de etnicitate, de pildă). De asemenea, nu este posibilă nici corectarea lor prin asumarea premisei că *toți* catolicii dintr-un sat au sau au avut ca limbă maternă limba maghiară. De pildă, în aceste lucrări de multe ori este neclar dacă se vorbește despre limba vorbită (limbile vorbite) ori limba maternă în declarațiile subiecților chestionați. Trebuie spus că, cel puțin în satele investigate de noi, bilingvismul caracterizează în mare parte populația catolică. În această situație, acceptăm premisa că identitatea, inclusiv în componenta ei lingvistică, este o autoidentificare, o alegere a subiecților înșiși.
16. Cel mai adesea a apărut în interviurile luate catolicilor și ortodocșilor din Oituz etichetarea celor din Călcâi drept „săraci”, locuind atât de înghesuiți, încât „nu se pot duce la vecu fără să-i vadă vecinul”. Alteori s-a făcut referință și la numărul mare de persoane față de numărul de camere ale locuințelor, sugerându-se chiar promiscuitatea. Realitatea faptelor este totuși diferită, stilul de viață al celor din Călcâi nu diferă față de al celorlalți.
17. Din punct de vedere comparativ (1930 și 1992), poate crea confuzie creșterea în Oituz a populației de limbă maghiară. Trebuie spus că, în lipsa unor alte date, pentru ambele sate, în 1992 acest indicator nu se referă la limba maternă, ci la limba maghiară vorbită. Diferența față 1930 poate fi pusă pe seama unui anumit procent de populație care a declarat limba maternă ca fiind limba română, dar care vorbește și limba maghiară.
18. Sporul natural al populației catolice era superior celui al populației ortodoxe în Moldova încă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Nicolae Șutu dă pentru catolici o natalitate de 30,3‰, față de 18,2‰, natalitatea populației ortodoxe, și o mortalitate de 21,8‰, față de 12,2‰ (Soutzo, 1849). În anumite sate, situația actuală a conservat această tendință demografică (Pozsony, 2002, 147-148).
Pentru Frumoasa am extras din registrele de stare civilă și din matricile catolice date privind acești indicatori pe anii 1948-1949 și 1953-1956. Rata de creștere a populației ortodoxe a fost de 20,4‰ (natalitatea 37‰, mortalitatea 16,6‰), iar cea a populației catolice de 24,2‰ (natalitatea 37,7‰, mortalitatea 13,5‰). În acest caz, sporul superior al populației catolice este dat nu de natalitatea ei mai mare, ci de mortalitatea mai scăzută.
19. Am abordat acest aspect într-o lucrare asemănătoare (Șerban, 2000).
20. În Zăbala, județul Covasna, sat comparabil ca mărime și fragmentat etnic (maghiari, români, rromi) și confesional (romano-catolici, reformați, ortodocși), exogamia între 1905 și 1996 pe intervale de câte 5 ani a avut următoarea evoluție : 19%, 17%, 14%, 18%, 21%, 24%, 36%, 38%, 23%, 23%, 22%, 33%, 32%, 30%, 33%, 32%, 37%, 37%, cu o medie de 27% (ca și în cazul la care ne vom referi imediat, indicele exogamic este relativ la numărul de persoane EXT ; pentru a compara corect cu Frumoasa și Oituz, procentele date la celelalte două sate trebuie înmulțite cu doi). Pe de altă parte însă, într-un alt sat, de asemenea comparabil ca mărime, Lăpuș (județul Maramureș), cu 3 900 de locuitori, toți de etnie română și majoritar ortodocși, exogamia pe aceleași intervale este : 6%, 11%, 3,51%, 6,5%, 9%, 7%, 7%, 11%, 12%, 11%, 5%, 15%, 12,5%, 17%, 22%, 23%, 15%, 18%, cu o medie de 12%. În Zăbala însă, gradul ridicat al exogamiei este dat de orientarea exogamă foarte clară a majorității maghiare din sat (Șerban, 2000, 44).
21. În ambele sate, interviurile au documentat memoria acestor activități. Suplimentar, ca surse scrise, menționăm pentru Oituz Ghindă (1997) și Caităr-Ghioldum (2001), iar pentru Frumoasa, Ghiorghiu (1895, 52-54, 255).
22. Oamenii din Călcâi (Oituz) au practicat în majoritate această ocupație. La fel, în Frumoasa, partea satului locuită de ortodocși în majoritate este denumită, ca urmare a ocupației locuitorilor de acolo, Olari.
23. Se negocia de la sat la sat, pentru un vas de schimbat una sau două măsurii de cereale corespunzătoare vasului respectiv (N.V. catolic, 73 de ani, Oituz).
24. În istoriile satului, autorii, profesori la școlile din sat, au înregistrat și documentat urmele din memoria colectivă pe care multiplele conflicte armate, ultimele, cele două războaie mondiale,

- le-au lăsat (Ghindă, 1997 ; Caităr-Ghioldum, 2001). Extrem de vie este experiența primului război mondial (luptele pe linia Oituz-Cireșoia). Al doilea război mondial a lăsat în memoria locală amintirea refugiaților din Poiana Sărată, sat care, după atribuirea Ardealului de nord Ungariei, a fost separat de România. Este interesant însă de menționat că aceste circumstanțe nu au generat sentimente naționaliste la nivelul culturii locale, coezivă în jurul unor teme și repere identitare precum cultul eroilor și istoria orală.
25. O situație similară am întâlnit în satul Prăjești, lângă Bacău, majoritar catolic, fost centru de comună, acum însă dependent administrativ de Traian, sat mult mic și plasat la 5 km distanță.
 26. Datele sunt vizibile în comparație cu Oituz. Pentru acest din urmă sat se poate invoca totuși un viciu de elaborare: după 1950, datele corespunzătoare comunității catolice includ și căsătoriile mixte (în număr apreciabil, judecând după perioada anterioară, pentru care avem disponibile date). Împotriva acestei observații vom spune că în Oituz, după intervalul X, creșterea exogamiei catolicilor se absoarbe mai degrabă pe ariile exogamiei imediate (locale) și medii (zonale/județene). Fenomenul semnalat în Frumoasa reprezintă deci o particularitate exogamică extrem de interesantă și care a influențat specific exogamia întregului sat.
 27. Numite în continuare și zonale/județene și corespunzătoare categoriei II.
 28. Aria exogamiei medii a Oituzului în intervalele VI-IX cuprinde localitățile: Asău, Bacău, Bârsănești, Berești, Borzești, Buciumi, Căiuți, Cașin, Comănești, Ghimeș, Luncani, Onești, Palanca, Pălincia, Păucești, Răcăciuni, Râpile, Sănduleni, Schitu-Frumoasa, Ștefan cel Mare, Strugari, Târgu Trotuș, Valea Rea, Valea Seacă.
 29. Localitățile nou-apărute sunt: Berzunți, Ardeoani, Cleja, Corbasca, Coțofănești, Dealu Morii, Faraoni, Găiceanca, Gropile, Gura Văii, Helegiu, Horgești, Izvorul Berheciului, Letea Veche, Lipova, Livezi, Luizi-Călugăra, Lupeni, Moinești, Motoșeni, Nicolae Bălcescu, Podu Turcului, Prăjești, Roșiori, Sascut, Tătărăști, Tuta, Ungureni, Urechești, Vlădeni, Vultureni.
 30. Reprezentanții Bisericii Catolice și Ortodoxe au reacționat imediat în acest sens când am solicitat consultarea matricilor de căsătoriți și botezați. Există temerea că va fi atacat, prin intermediul acestor date, fenomenul convertirilor reciproce.
 31. Am menționat mai sus că în Oituz o notabilitate cu apetențe politice deplângea faptul că posturile de decizie sunt alocate în sat pe baza numărului populației. Primarul va fi întotdeauna catolic, afirma el, întrucât catolicii sunt mai mulți în sat (comună) și votează *in corpore* tot un catolic. Situația reală este totuși alta. De pildă, în legislatura 1996-2000, primar a fost un ortodox din Poiana Sărată, sat ce ține de Oituz și este situat la 15 km în defileul spre Ardeal. Interpretarea notabilității respective este totuși importantă în acest loc în care ne ocupăm de *semnificațiile și interpretările culturale* pe care membrii comunităților le dau unor situații de fapt.
 32. Un exemplu este grăitor. În Oituz, regula acceptată este ca în căsătoria interconfesională soția să treacă la confesiunea soțului. Familiile mixte sunt foarte greu acceptate, iar noi nu am întâlnit asemenea cazuri. I.V., ortodox, 60 de ani, ne-a relatat cu lux de amănunte antecedentele confesionale ale familiei sale. Mama sa a fost născută catolică, dar căsătorită cu tatăl său, ortodox, a trecut la această confesiune. Soția lui, născută catolică, prin căsătoria cu el a devenit ortodoxă. Mama soției lui fusese însă și ea ortodoxă și, măritată cu un catolic, trecuse la această confesiune. Bilanțul, etalat de I.V. cu satisfacție, consta în faptul că familia lui atrăsese prin alianțele matrimoniale două femei catolice: soția lui, „redevinită” ortodoxă, și mama lui, fostă catolică. Cu tot acest simț al competiției, I.V. se plasa egal între neamurile sale catolice și cele ortodoxe. Deținător, în particular, al unei bune cunoașteri a oamenilor, ne-a sugerat subiecți competenți în istoria orală din ambele confesiuni.
 33. În Oituz dăm ca exemplu cazul neamului C., catolic, dar de multă vreme cultivând prin căsătorii și nașie relații cu confesiunea ortodoxă. Membrii lui dețin actualmente mai multe firme de transport, industrie a lemnului și construcții în aria județelor Bacău și Covasna.
 34. În urmă cu câteva zeci de ani, și în Frumoasa, și în Oituz era curentă practica pedepsirii prin penitențe a părinților catolici ai căror copii se căsătoreau cu parteneri ortodocși. Penitența era publică și se desfășura în biserică. O asemenea situație decurgea din refuzul preoților catolici de a oficia cununia unor astfel de familii. De cealaltă parte, Biserica Ortodoxă nu recunoștea și nu recunoaște nici în prezent valoarea sacră a botezului catolic. Catolicii căsătoriți în rit ortodox trebuiau să accepte un nou botez.

35. Se poate face o comparație în acest sens cu sate din Transilvania, cu majoritate maghiară și mixte confesional (romano-catolici – reformați), în care asemenea reguli sunt stricte și respectate conform înțelegerilor din familia nucleară (satul Zăbala, județul Covasna). Contribuie însă la acest succes gradul avansat de destructurare a „neamurilor” din cazul menționat mai sus, grad constatat de noi prin cercetare directă.
36. „Mai pe lături”, în expresia lui I.C., ortodox de 77 de ani, fost episcop.
37. Fenomenul este general în societatea rurală actuală din România. L-am constatat și noi în sate din Transilvania, mixte etnic (maghiari, români, romi) sau/și confesional (romano- și/sau greco-catolici, reformați, ortodocși).
38. În Oituz nășia nu a contribuit într-o măsură comparabilă la depășirea barierelor confesionale. Nu am înregistrat decât rareori câte două perechi de nași la cununii. Totuși, și în Oituz se pot întâni cununii ale căror nași să fi fost de altă confesiune decât cea a mirilor.
39. Date certe pe acest subiect avem doar pentru anii 1923, 1930-1948. Ne vom referi la ele în continuare. Deși de amploare redusă, convertirile prin căsătorie reprezintă, de altfel, un fenomen obișnuit în Oituz. La mijlocul secolului al XIX-lea, parohul din Oituz (de care aparțineau catolicii din satele ariei Dărmănești, Vizantea, Hârja) notează „*nomina ad catholicum conversorum*” : 1846 – 5 (toți calvini); 1847 – 6 (4 calvini, 1 reformat, 1 ortodox, „*schismaticus*”); 1848 – nici unul; 1849 – 5 (3 calvini, 2 ortodocși); 1850 – nici unul (cf. Arhivele Naționale. Filiala județului Bacău, Fond Registre de Stare Civilă – Parohia romano-catolică Oituz, dos. 1/1806, filele 475-479).
40. Un caz relevant este cel al lui C.I., de 80 de ani, fost catolic, acum adventist, care, pentru că era catolic, dar și din satul vecin Ferăstrău, a fost rănit grav într-o altercație cu un grup de tineri ortodocși din Oituz. Motivul a fost dat de insistențele cu care a curtat, pe viitoarea lui soție, ortodoxă din Hățman, cartier al Oituzului vecin cu Ferăstrău. Conflictul a fost aplanat de primar și de rudele celor implicați. Ulterior, tânărul ortodox care a stârnit conflictul, o persoană turbulentă, a accentuat C.I., a fost omorât într-un conflict similar.
41. Date disparate am extras din matricile de cununați ai parohiei ortodoxe. În perioada 1944-1981 sunt înregistrate 6 căsătorii mixte, din care două cu parteneri adventiști. Înregistrarea nu s-a făcut însă sistematic, deci situația este provizorie. Se pare că s-au înregistrat sistematic datele acestui fenomen între 1981 și 1988. Pe acest interval, matricile au înscris 8 căsătorii mixte (7 în 1988, dintr-un total de 32), din care 7 cu parteneri din sat și una cu un partener extern.
42. Reamintim că situația nu este completă întrucât nu am avut la dispoziție decât matricile de cununați ai parohiei catolice.
43. Un fenomen de ultimă oră este migrația la muncă în alte țări, fenomen care relevă aceeași adaptabilitate și capacitate de integrare socială și culturală a membrilor acestei comunități. E drept că, pe de altă parte, rațiunile acestor întreprinderi sunt departe de utilitatea economică. S-a spus și am constatat și noi pe teren că banii câștigați astfel sunt cheltuiți irațional, pe case supradimensionate, dar fără utilitățile minime, pe mașini luxoase etc. Nu insistăm asupra subiectului. Totuși, pe de o parte, datele noastre de teren sugerează abilități economice superioare la catolici față de populația majoritară ortodoxă, fapt recunoscut chiar de aceasta din urmă. Pe de altă parte, putem modifica unghiul de percepție și considera nu doar utilitatea economică, ci și câștigurile „culturale” dobândite de fiecare dintre cei care practică această muncă. Motivația lor poate fi deci mai complexă.

Bibliografie

- Caităr-Ghioldum, Constanța. (2001). *Din istoria localității Oituz*. Bacău : Plumb.
- Ghindă, Maria. (1997). *Valea Oituzului, pagini de istorie modernă și contemporană*. Iași : Universitatea „Al.I. Cuza”.
- Ghiorghiu, Constantin D. (1895). *Dicționar geografic al județului Neamț*. București.
- Giurescu, Constantin C. (1967). *Transilvania în istoria poporului român*. București : Editura Științifică.
- Manuilă, Sabin. (1938). *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930* (vol. II). București.

- Mărtinaș, Dumitru. (1985). *Originea ceangăilor din Moldova*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Mesrobianu, Anton. (1928). Contribuții la istoria catolicismului din Moldova. În *Cercetări istorice. Revistă de istorie românească, Viața Românească* (pp. 76-91), 2(4).
- Mihordea, Vasile. (1966). *Relațiile agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*. București: Editura Academiei.
- Pozsony, Ferenc. (2002). *Ceangăii din Moldova*. Cluj-Napoca: Asociația Etnografică Kriza János.
- Racoviță, Ortansa. (1895). *Dicționar geografic al județului Bacău*. București.
- Soutzo, Nicolas. (1849). *Notions statistiques sur la Moldavie*. Iași.
- Stan, Valerian, și Weber, Renate. (1998). *The Moldavian Csango*. Budapesta: International Foundation for Promotong Studies and Knowledge of Minority Rights.
- Șerban, Stelu. (2000). Zăbala, a village from Transylvania. Its kinship structures. *Études et documents balkaniques et méditerranéens*, 22, 35-49.
- Tánczos, Vilmos. (1998). *Hungarians in Moldova*. Budapesta: Institute for Central European Studies.
- Zöld, Peter. (1783). Reise nach Moldau. În *Ungrisches Magazin* (vol. III). Pressburg, 90-109.
- *** (1914). *Dicționarul statistic al României întocmit pe baza rezultatelor definitive ale recensământului populațiunii din 19 decembrie 1912* (vol. I). București.

Anexe

Tabelul 1. *Frumoasa*. Extinderea teritorială a exogamiei (în procente)

Perioada	Întreg satul			Comunitatea ortodocșilor			Comunitatea catolicilor		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
I	-	-	-	-	-	-	67	16,5	16,5
II	-	-	-	-	-	-	67 (57)	33 (28)	0
III	63	17	20	60	15	25	67 (71)	0	33 (29)
IV	58	10,5	31,5	64	7	29	20	40	20
V	-	-	-	-	-	-	40	20	40
VI	55,5	14	30,5	69	8	23	71	29	0
VII	61	11	28	64	5	31	25	37,5	37,5
VIII	74	5	21	78,5	7	14,5	60	0	40
IX	75	25	0	86	14	0	33 (50)	67 (50)	0
X	41	18	41	48	12	40	50 (34,5)	50 (24)	0 (41)
XI	41	13,5	55,5	47	3	50	70 (33)	10 (26)	20 (41)
XII	41	18	41	52	15	33	25 (23,5)	50 (23,5)	25 (53)
XIII	29	31	40	37	37	26	23,5 (19)	29 (24)	47,5 (57)
XIV	44	11,5	45,5	61	16	23	43 (19)	0 (5)	57 (76)
XV	55	13	32	80	4	16	27 (27)	36 (23)	37 (50)

Perioada	Întreg satul			Comunitatea ortodocșilor			Comunitatea catolicilor		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
XVI	-	-	-	-	-	-	17 (12,5)	33 (37,5)	50 (50)
Media	50	16,5	33,5	60	12,5	27,5	43 (32)	28 (23)	29 (45)

* Categoriile I, II, III cuprind localitățile ariei exogamice astfel : I – localitățile dependente de comunele învecinate satului Balcani, actualul centru al comunei din care face parte Frumoasa (Tazlău, Cândești, Pârjol, Solonț, Blăgești, Zemeș) ; II – localitățile din județul Bacău ; III – județe a căror localități se înscriu în aria exogamiei, altele decât Bacăul.

** În coloanele corespunzătoare comunității catolice datele din paranteze redau situația care include și căsătoriile mixte ale catolicilor.

*** Discordanțele liniei „Media” provin din diferența de intervale pe care au fost considerate cele trei comunități.

Tabelul 2. Oituz-Grozești. Extinderea teritorială a exogamiei (în procente)

Perioada	Întreg satul			Comunitatea ortodocșilor			Comunitatea catolicilor		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
I	51,5	12	35,5	-	-	-	-	-	-
II	77	6,5	16,5	78	22	0	81	0	9
III	67	14	16,5	80	11	9	47	17	36
IV	32	42	26	36	28	36	25	62,5	12,5
V	62	14	26	37	12,5	50	77	15	8
VI	37	33	30	44	28	28	39	36	25
VII	34	25,5	40,5	43	28,5	28,5	30	24	46
VIII	50	22	28	67	0	33	46	29	25
IX	58	17	25	57	17	26	48	17	35
X	64,5	14	21,5	73	7	20	62	17	21
XI	58	19	23	51	26,5	22,5	64	15	21
XII	50	23	27	30	33	28	55	18	17
XIII	55	26	19	71,5	9,5	19	44	37,5	18,5
XIV	43	28,5	28,5	50	27	23	54	29,5	16,5
XV	41	33	26	28	36	36	49	33	18
XVI	37	37	26	54	31	15	30	40	30
Media	51	24	25	55	21,5	23,5	49	25	26

* Categoriile I, II, III au același criteriu de formare ca și în cazul Frumoasei. Categoria I cuprinde localitățile comunelor învecinate Oituzului, mai puțin Brețcu. Acestea sunt: Bogdănești, Mânăstirea Cașin, Părgărești, Slănic Moldova și Târgu Ocna.

Tabelul 3. *Satul Frumoasa*. Aria exogamiei maxime (afara județului Bacău)

Întregul sat	Căsătorii catolice	Căsătorii ortodoxe	Căsătorii mixte
Intervalele I-V (1918-1942)	Intervalele I-V (1918-1942)	Intervalele I-V (1918-1942)	Intervalele I-V (1918-1942)
<i>Bistrița-Năsăud</i>	<i>Bistrița-Năsăud</i>		
Covasna		Covasna	
<i>Harghita</i>	<i>Harghita</i>		
Mureș	Mureș		
<i>Neamț</i>	<i>Neamț</i>	<i>Neamț</i>	
Târnava Mare	Târnava Mare		
Intervalele VI-IX (1944-1968)	Intervalele VI-IX (1944-1968)	Intervalele VI-IX (1944-1968)	Intervalele VI-IX (1944-1968)
Mureș			Mureș
<i>Alba</i>		<i>Alba</i>	
Basarabia		Basarabia	
Bucovina		Bucovina	
Dâmbovița		Dâmbovița	
<i>Dolj</i>		<i>Dolj</i>	
<i>Galați</i>	Galați		
Iași		<i>Iași</i>	
Intervalele X-XVI (1969-2001)	Intervalele X-XVI (1969-2001)	Intervalele X-XVI (1969-2001)	Intervalele X-XVI (1969-2001)
Harghita			Harghita
Neamț			Neamț
Bistrița-Năsăud		Bistrița-Năsăud	Bistrița-Năsăud
Arad	Arad		
Argeș		Argeș	
Belgia		Belgia	
Bihor			Bihor
Botoșani		Botoșani	Botoșani
Brașov		Brașov	
București			București
Buzău		Buzău	Buzău
Călărași			Călărași
Cluj	Cluj		Cluj
Constanța		Constanța	Constanța
Gorj		Gorj	
Hunedoara	Hunedoara	Hunedoara	
Ialomița		Ialomița	Ialomița
Ilfov		Ilfov	Ilfov
Olt		Olt	
Prahova			Prahova

Întregul sat	Căsătorii catolice	Căsătorii ortodoxe	Căsătorii mixte
Intervalele X-XVI (1969-2001)	Intervalele X-XVI (1969-2001)	Intervalele X-XVI (1969-2001)	Intervalele X-XVI (1969-2001)
Satu Mare	Satu Mare		
Suceava	Suceava		Suceava
Teleorman		Teleorman	
Timiș			Timiș
Vâlcea	Vâlcea	Vâlcea	Vâlcea
Vaslui	Vaslui	Vaslui	Vaslui
Vrancea	Vrancea	Vrancea	Vrancea

* Cu caractere drepte sunt trecute județele/regiunile/țările prezente în toate cele *trei* perioade considerate, în timp ce cu italice acelea prezente doar în *două* din cele trei perioade.

Tabelul 4. *Satul Oituz*. Aria exogamiei maxime (afara județului Bacău)

Întregul sat	Căsătorii catolice	Căsătorii ortodoxe
Intervalele I-V (1922-1946)	Intervalele I-V (1922-1946)	Intervalele I-V (1922-1946)
<i>Basarabia</i>	<i>Basarabia</i>	<i>Basarabia</i>
<i>Botoșani</i>		
Brăila		
<i>Brașov</i>	<i>Brașov</i>	<i>Brașov</i>
<i>București</i>		<i>București</i>
Cehoslovacia		
Cluj		
Constanța		Constanța
<i>Covasna</i>	<i>Covasna</i>	
<i>Galați</i>	<i>Galați</i>	
<i>Harghita</i>	<i>Harghita</i>	
<i>Iași</i>	<i>Iași</i>	
<i>Ilfov</i>		<i>Ilfov</i>
Iugoslavia	Iugoslavia	
<i>Neamț</i>	<i>Neamț</i>	
<i>Sibiu</i>		
Timiș		Timiș
<i>Vaslui</i>	<i>Vaslui</i>	Vaslui
<i>Vrancea</i>	<i>Vrancea</i>	<i>Vrancea</i>
Intervalele VI-IX (1947-1966)	Intervalele VI-IX (1947-1966)	Intervalele VI-IX (1947-1966)
Covasna		Covasna
<i>Galați</i>		<i>Galați</i>
<i>Neamț</i>		<i>Neamț</i>
<i>Botoșani</i>	<i>Botoșani</i>	
<i>București</i>	<i>București</i>	
Ilfov	Ilfov	

Întregul sat	Căsătorii catolice	Căsătorii ortodoxe
Intervalele VI-IX (1947-1966)	Intervalele VI-IX (1947-1966)	Intervalele VI-IX (1947-1966)
Ilfov	Ilfov	
Timiș	Timiș	
<i>Bucovina</i>		<i>Bucovina</i>
<i>Buzău</i>	<i>Buzău</i>	
<i>Dâmbovița</i>	<i>Dâmbovița</i>	
<i>Ialomița</i>	<i>Ialomița</i>	<i>Ialomița</i>
<i>Mureș</i>	<i>Mureș</i>	
Olt	Olt	
<i>Prahova</i>	<i>Prahova</i>	Prahova
Satu Mare		Satu Mare
<i>Suceava</i>	<i>Suceava</i>	
Teleorman	Teleorman	
<i>Tulcea</i>	<i>Tulcea</i>	
Vâlcea	Vâlcea	
Intervalele X-XVI (1968-2001)	Intervalele X-XVI (1968-2001)	Intervalele X-XVI (1968-2001)
<i>Botoșani</i>		<i>Botoșani</i>
<i>Buzău</i>		<i>Buzău</i>
<i>Harghita</i>		<i>Harghita</i>
<i>Iași</i>		<i>Iași</i>
<i>Mureș</i>		<i>Mureș</i>
<i>Neamț</i>		<i>Neamț</i>
<i>Suceava</i>		<i>Suceava</i>
<i>Tulcea</i>		<i>Tulcea</i>
<i>Brăila</i>	<i>Brăila</i>	
<i>București</i>	<i>București</i>	
Sibiu	Sibiu	Sibiu
Argeș	Argeș	
Elveția	Elveția	
Hunedoara	Hunedoara	
Ungaria	Ungaria	

* Cu caractere drepte sunt trecute județele/regiunile/țările prezente în toate cele *trei* perioade considerate, în timp ce cu italice acelea prezente doar în *două* din cele trei perioade.

Abstract

The aim of the article is to investigate the relationships of the Catholic and Orthodox populations living together in two villages from Bacău County. In any case, the approach does not exhaust the topic. It focuses instead on the matrimonial dimensions. In this vein, I am trying to test the hypothesis that Catholics from Moldova constitute a specific community and their cohesion roots mainly in the confessional belonging.

The ideological biases often taint the ways to step closer to the Moldavian Catholics („Csangos”). In the first part of the article, by making an overview of the works linked to this topic, as well as a short report of how the first contacts in the villages took place, I pinpoint these biases. Further, in the second part, I put down the statistics of the exogamy both at the level of the confessional groups and the whole villages. With a special concern, it unfolds the analysis of the exogamic map in the decades of the 20th century. In the ending part, I try to make tighter the data interpretation. The statistics previously put down are seen here in the frame of the local rules regarding mixed marriages.

Primit la redacție : mai 2003